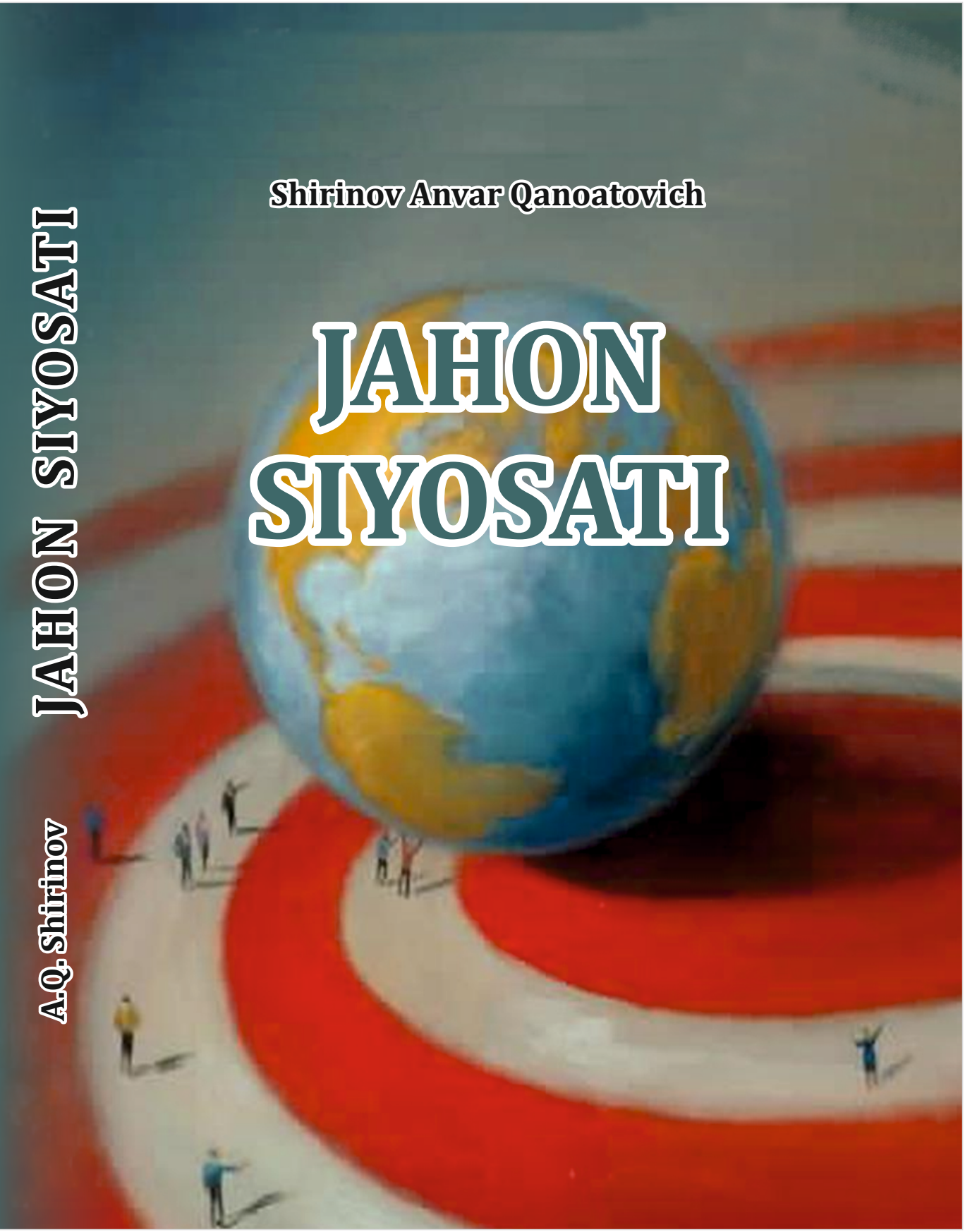

Shirinov Anvar Qanoatovich

JAHON SIYOSATI

JAHON SIYOSATI

A.Q. Shirinov

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

SHIRINOV ANVAR QANOATOVICH

JAHON SIYOSATI

O‘quv qo‘llanma

60310700 –Siyosatshunoslik bakalavriat ta’lim
yo‘nalishi talabalari uchun

Toshkent – 2024

UO‘K 327.0(075.8)

KBK 66.4(0),01

Sh58

Shirinov, Anvar Qanoatovich

Siyosiy-huquqiy ta’limotlar tarixi [Matn]. O’quv qo’llanma. – T.:

“Afzalzoda books” nashriyoti, 2024-y. – 212 b.

Mazkur o’quv qollanma 60310700 – Siyosatshunoslik yo‘nalishi talabalariga mo‘ljallangan bo‘lib, unda jahon siyosati, uning shakllanish tendensiyalari, namoyon bo‘lish darajalari, hozirgi kunda jahon siyosatini amalga oshiruvchi xalqaro tashkilotlar, mintaqaviy bloklarlarning roli va ahamiyati kabi dolzarb masalalar o‘z aksini topgan. O’quv qo’llanma oliy o’quv bakalavr bosqichi talabalari, professor-o‘qituvchilar, magistrlar, tahliliy markazlar xodimlari uchun mo‘ljallangan bo‘lib, undan jahon siyosati bilan qiziquvchi keng kitobxonlar foydalanishlari mumkin.

Muallif:

A.Q.Shirinov – Buxoro davlat universiteti “Ijtimoiy-siyosiy fanlar” kafedrasida dotsenti, falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Mas’ul moharrir

B.S. Turdiyev – Buxoro davlat universiteti “Ijtimoiy-siyosiy fanlar” kafedrasida professori, falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Taqrizchilar:

S.S. Raupov – Buxoro davlat universiteti “Ijtimoiy - siyosiy fanlar” kafedrasida professori, tarix fanlari nomzodi

F.M. Bafoyev – Buxoro muhandislik texnologiya instituti dotsenti, siyosiy fanlar nomzodi

Ushbu o’quv qo’llanma O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Buxoro davlat universitetining 2024 yil 11 noyabrdagi 711-U sonli buyrugiga asosan nashrga tavsiya etilgan. Qayd qilish raqami 711-30.

ISBN 978-9910-8830-7-1

© A.Q.Shirinov, 2024

© “Afzalzoda books” nashriyoti, 2024

MUNDARIJA

Kirish	3
--------------	---

1-BOB. JAHON SIYOSATI FANINING PREDMETI, MAQSADI VA VAZIFALARI

1.1 §. Fanning predmeti	5
1.2 §. Kompetensiyalar.....	5

2-BOB. SIYOSIY TA'LIMOTLAR TARIXIDA XALQARO MUNOSABATLARGA QARASHLAR

2.1 §. Xalqaro munosabatlar – ichki munosabatlar va hududiy tuzilmalardan tashqariga chiqadigan ijtimoiy munosabatlarning maxsus turi	8
2.2 § “Yevropa konserti	9

3-BOB. VESTFALIYA MODEL ASOSIDA ZAMONAVIY XALQARO MUNOSABATLAR TAMOYILLARINING SHAKLLANISHI

22

4-BOB. XX ASRNING 40-60-YILLARIDA SIYOSIY FANLARDA XALQARO MUNOSABATLAR

4.1 §. Xalqaro munosabatlarni tadqiq etish	34
4.2 §. 1950 va 1960-yillar – an'anaviylik bixeviorizmga qarshi.....	38

5-BOB. 1970-1990 YILLARDA XALQARO MUNOSABATLAR NAZARIYASIDAGI O'ZGARISHLAR

5.1 §. Xalqaro munosabatlar	41
5.2 § Xalqaro munosabatlarning yangi tendensiyalari	42

6-BOB. XALQARO MUNOSABATLARDA METOD MASALASI

6.1 §. Xalqaro munosabatlarda nazariyalar tahlili	45
6.2 §. Konstruktivizm.....	45
6.3 §. Axloq va tashqi siyosat	49

7-BOB. XALQARO MUNOSABATLAR TIZIMI VA STRUKTURASI

7.1 §. Xalqaro munosabatlar nazariyalari maktablari	52
7.2 §. Xalqaro munosabatlarning shakllanish bosqichlari	55

8.1 §. Xalqaro tartib	59
8.2 §. Xalqaro munosabatlarning Vestfaliya tizimining asosiy tamoyillari	59

9-BOB. XX ASR OXIRI - XXI ASR BOSHLARIDA XALQARO MUNOSABATLAR VA JAHON SIYOSATI

9.1 § Jahon siyosatida davlatlarning tasnifi	66
9.2 § Rivojlanayotgan mamlakatlarning jahon siyosatiga ta'sir ko'rsatish ko'lamini	67

10-BOB. XALQARO MOJAROLARNI TADQIQ QILISH VA BARTARAF ETISH MASALALARI

10.1 §. XX asr oxirida jahon siyosatining dolzarb muammolari	71
10.2 § SSSRning parchalanishi yangi siyosiy voqelik.....	74

11-BOB. GLOBALLASHUV JAHON SIYOSIY JARAYONI RIVOJLANISHINING ASOSIY TENDENSIYASI SIFATIDA

11.1 §. Xalqaro mojarolarda trendlar tahlili	77
11.2 §. Xalqaro mojarolarning tuzilishi va rivojlanishining xususiyatlari	80

12-BOB. ZAMONAVIY JAHON SIYOSATIDA ETNOSIYOSIY OMIL

12.1 §. Globallashuv jahon siyosatidagi ustuvor yo'nalish	84
12.2 §. "Sivilizatsiyalar to'qnashuvi"	88

13-BOB. JAHON SIYOSATINING GLOBAL MUAMMOLARI

13.1 §. Zamonaviy jahon siyosati tendensiyalari	91
13.2 §. "Milliy davlat" modellari	93

14-BOB. DAVLATLAR TASHQI SIYOSATI VA ZAMONAVIY XALQARO MUNOSABATLAR

14.1. §. Tashqi siyosat	98
-------------------------------	----

15-BOB. ZAMONAVIY DUNYODA AQSHNING GLOBAL STRATEGIYASI

15.1 §. AQSh Milliy xavfsizlik strategiyasi	103
15.2 §. Jahon tartibi va Amerikani o'zgartirish.....	106
15.3 §. Amerikanistlar va globalistlar	109

16-BOB. ROSSIYA FEDERATSIYASINING TASHQI SIYOSATI	
16.1 §. Rossiya tashqi siyosati determinantlari.....	110
17-BOB. XALQARO MUNOSABATLAR TIZIMIDA YEVROPA ITTIFOQI DAVLATLARI	
17.1 §. Yevropa Ittifoqi sari dolg'ali yo'l.....	115
17.2 §. Breksit muammosi	118
17.3 §. Shengen zonasi.....	121
18-BOB. XXR JAHON SIYOSATI TIZIMIDA	
18.1 §. Xitoy tashqi siyosati tamoyillari	123
18.2 §. Chegara muammolarini hal qilish.....	124
18.3 §. "Ipak yo'lining iqtisodiy kamari"	125
19-BOB. JAHON SIYOSATIDA YAQIN SHARQ MUAMMOSI	
19.1 §. Yaqin Sharq dolzarb muammo	128
19.2 §. Mamlakat ichidagi muammolar	130
19.3 §. Yaqin Sharqda yangi xavfsizlik arxitekturasini.....	133
20-BOB. JAHON SIYOSATIDA JANUBIY OSIYO MINTAQASI	
20.4 §. Janubiy Osiyo dinamik xalqaro munosabatlar sahnasi.....	137
20.2 §. Janubiy Osiyo siyosatining periferiya mamlakatlari	138
21-BOB. JAHON SIYOSATIDA AFG'ONISTON MASALASI	
21.1 §. Afg'oniston siyosat va mafkuralar chorrahasi.....	140
21.2 §. Afg'oniston kampaniyasi oqibatlarini.....	141
22-BOB. YAPONIYA JAHON SIYOSATIDA	
22.1 §. Yaponiya izolyatsiya siyosatidan keying davrda.....	143
22.2 §. Yaponiyaning yirik davlatlar bilan munosabatlari	146
23-BOB. JAHON SIYOSATIDA TURKIYA	
23.1 §. Turkiya omilining dolzarblashuvi.....	148
23.2 §. Neousmoniy siyosat va Turkiyaning yumshoq kuchi.....	148
23.3 §. Turkiyaning bahsli hududlari geografiyasi	155
24-BOB. JAHON SIYOSA	
24.1 §. Islom omili xalqaro munosabatlarda yangi kuch.....	157
24.2 §. Islomning iqtisodiy asoslari	160

25-BOB. JAHON SIYOSATI VA MARKAZIY OSIYO

25.1 §. Markaziy Osiyo jahon siyosati yirik aktorlari sifatida.....	163
25.2 §. Markaziy Osiyo geosiyosiy kurashlar markazi	163
25.3 §. Markaziy Osiyo energoxab sifatida. Markaziy Osiyo–Xitoy gaz quvurining A, B va C. liniyalari	167

26-BOB. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA YEVROPA ITTIFOQI

26.1 §. O‘zbekiston Respublikasi geosiyosiy harakatlarida	172
26.2 §. Hamkorlikning iqtisodiy asoslari. Savdo va investitsiyalar.....	174

27-BOB. MARKAZIY OSIYONING MINTAQAVIY INTEGRATSIYASI

27.1 §. Integratsion jarayonlar Markaziy Osiyoning kelajagi.....	177
27.2 §. Markaziy Osiyo va Afg‘oniston munosabatlari	180

28-BOB. MDH VA O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUNOSABATLARI

28.1 §. O‘zbekiston va MDH munosabatlari istiqboli	185
28.2 §. MDH formatida hamkorlik samarasi. MDH organlari:	187

29-BOB. SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTI INTEGRATSION JARAYONLAR

29.1 §. ShHT miqyosida hamkorliklar rivoji	190
29.2 §. ShHT barqaror kelajak poydevori	192

30-BOB. O‘ZBEKISTON: XAVFSIZLIK VA TASHQI SIYOSAT

30.1 §. O‘zbekiston va xavfsizlik dilemmasi	193
30.2 §. Xalqaro hamkorlikning “o‘zbek modeli”	201

Adabiyotlar:	205
--------------------	-----

SHIRINOV ANVAR QANOATOVICH

JAHON SIYOSATI

O'quv qo'llanma

Muharrir M.Talipova
Tex. muharrir N.Niyazova
Sahifalovchi B.Haydarov

Bosishga ruxsat etildi 29.11.2024.
Qog'oz bichimi 60x84^{1/16}. TIMES garniturası,
Shartli bosma tabog'i 13,25. Nashr tabog'i 10,9
Adadi 100. Buyurtma №19-10/235

«Afzalzoda books» OK nashriyoti
100071, Toshkent sh., Durbek, 2-tor ko'chasi

«Impress media» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
100150, Toshkent sh., Qushbegi, 6